

Píše Michal Topor

(E*forum, 14. 11. 2018)

Jde-li o dějiny coby aspekt oborové sebereflexe, literárněvědná bohemistika v posledních letech spíše strádá. Lze se sice dovolat několika podstatných monografických vykročení, např. sborníku věnovaného Franzi Spinovi (vyšlo jako 2 sv. řady *Intellektuelles Prag im 19. und 20. Jahrhundert*, eds. Steffen Höhne a Ludger Udolph, 2012) či výboru z prací Arnošta Krause (ed. Václav Petrbok, 2016, viz [echo, 24. 5. 2017](#)) – příznačně, resp. konjunkturálně tedy knih z oblasti germanobohemistické. Stranou pozornosti by neměly zůstat ani některé výňatky z dějin ediční praxe (příkladně: Jiří Daňhelka: *Textologie a starší česká literatura*, ed. Jakub Sichálek, 2013 /Varianty, sv. 5/) nebo kniha ***Historia litteraria v českých zemích od 17. do počátku 19. století*** (eds. Josef Förster, Ondřej Podavka a Martin Svatoš, Praha: Filosofia, 2015; srov. [echo, 16. 3. 2016](#)). Ty však spolu s několika dalšími studii a edicemi rozptýlenými v časopisech apod. jen sotva mohou narušit převahu setrvalého, ba postupujícího nezájmu (kolik studentů bohemistiky kupř. věnuje svou závěrečnou práci některému období z dějin své disciplíny?), programové diskontinuity a – dojde-li přece jen na dotyky s projevy staršího literárního dějepisectví – leda shovívavosti vůči nim, jako by šlo o ozvěny pravěku, a schematičnosti v představě o jejich východiscích, kontextech. Platí-li Vodičkovu „[a] proto nám dějiny literárněhistorického bádání ozřejmují nejlépe i samu problematiku této nauky“ (z úvodu stati *Literární historie. Její problémy a úkoly*, 1941), je otázkou, jak moc dnes čeští literární historici-bohemisté vůbec rozumějí tomu, co dělají.

V německém prostředí panuje naprosto jiná konstelace. Její základ lze identifikovat v aktivitách soustředěných kolem Arbeitsstelle für die Erforschung der Geschichte der Germanistik, založené v r. 1972 Eberhardem Lämmertem a Walterem Müllerem-Seidelem. Takto sdružení badatelé během následných desetiletí výchozí iniciativu rozvinuli řadou pozoruhodných případových studií i kompendií, jako je *Internationales Germanistenlexikon 1800–1950* (red. Christoph König, Berlin: De Gruyter, 2003). Výsledkem této činnosti je i časopis *Geschichte der Germanistik*, vycházející od roku 2003 (v návaznosti na předchozí *Mitteilungen des Marbacher Arbeitskreises für Geschichte der Germanistik*, zal. 1991) dodnes.

Ve městě u řeky Neckar, Schillerově rodišti, se v r. 2013 na půdě zdejšího Archivu německé literatury (Deutsches Literaturarchiv) také uskutečnila konference, zúročena sborníkem ***Nachlassbewusstsein. Literatur, Archiv, Philologie 1750–2000*** (eds. Kai Sina a Carlos Spoerhase, Göttingen: Wallstein Verlag, 2017 /Marbacher Schriften, Neue Folge, sv. 13/). Do něho zařazené studie ozřejmují fenomén (literární)

„pozůstalosti“ jako nesamozřejmou „kulturní formaci“, jež je mnohostranně vpletena do docela konkrétního souboru historicky podmíněných rámců, akcentů, podnětů (opakovaně, jako zakladatelské, jsou interpretovány zejména Goethova úvaha *Archiv des Dichters und Schriftstellers*, 1823, a Diltheyova stať *Archive für Literatur*, 1889), iniciativ, praktik a rozhodnutí.

Titulní, obtížně přeložitelná složenina (obstály by „smysl pro pozůstalost“, „starost o pozůstalost“?) umožňuje integrovat individuální i společensko-kulturní potenciál pojmu. Autoři jednotlivých studií – tu v obecněji zaměřených postřezích, tu v minuciózním zkoumání vybraného materiálu/případu – rekonstruují jak „sebehistorizující“ (dle Kaie Siny), před-zůstalostní vyjádření, koncepce a operace autorské (od J. W. Goetha přes G. E. Lessinga, J. G. Herdera či Jeana Paula až k Friederike Mayröckerové), tak podniky skutečně po-zůstalostní. Ty mají široké rozpětí od vše-shromažďujícího kultu k více méně pietním, ale současně nutně zcizujícím zájmům vydavatelským a šířeji literárněhistorickým (problematice vztahu pozůstalostní a ediční „politiky“ se ve sborníku nejdůkladněji věnuje Rüdiger Nutt-Kofoth, poukazuje rovněž na schopnost hybridních edic podržet ve hře materialitu dochovaných dokumentů, vzít tak na sebe úlohu archivu), zároveň vedou ke vzniku institucí, definovaných jednak ideou národní důležitosti literatury, jednak přesvědčením o potřebnosti centralizované a systematické archivace (i zpřístupnění) z toho, co po sobě literát – nejednou v záměrné, stylizující zkratce – zanechal nebo co po něm zbylo (opracováno někým druhým).

Nad efektem zchladnutí (ztuhnutí) každodenně proměnlivé materie osobního vlastnictví, vázaného navíc k určitému domovskému prostoru, v ustálenou, veřejně disponovatelnou archivní jednotku, rozříděnou dle unifikujícího klíče, představená kniha nemoralizuje. Především ze statí věnovaných momentům autorského odporu či ironického postoje vůči literárněhistorickým a jinak pozůstalostním nárokům na to které dílo či vůbec autora (srov. Behrsovu kapitolu o Gottfriedu Kellerovi a Böttcherovu o Peteru Rühmkorfovi; několikrát traktován je v této souvislosti i pověstný příběh pozůstalosti Kafkovy) nicméně prosvítá ochota problematizovat zkoumanou „kulturní praxi“ do nejzazších důsledků.

Kai Sina / Carlos Spoerhase (Eds.): ***Nachlassbewusstsein. Literatur, Archiv, Philologie 1750-2000***. Göttingen: Wallstein Verlag (Marbacher Schriften, Neue Folge, sv. 13), 2017, 434 s.

www.ipsl.cz